

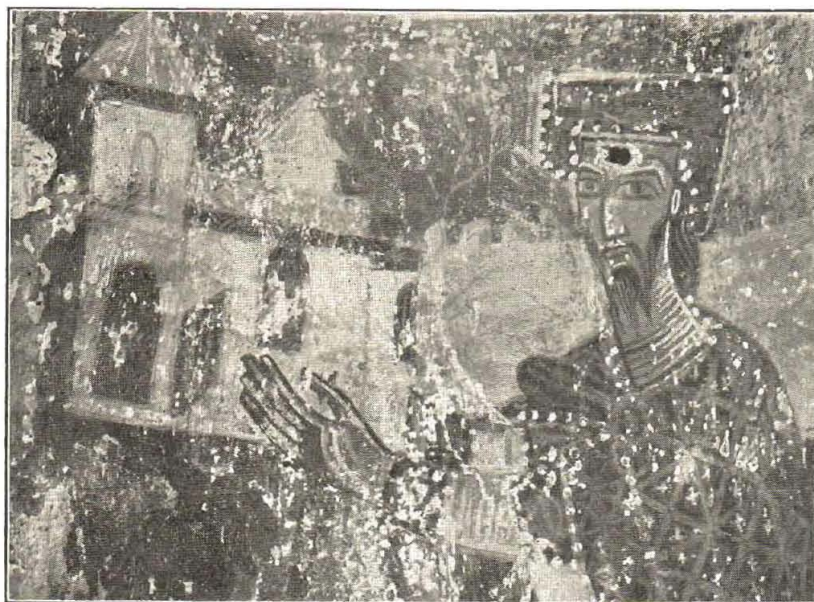
Hrvatska kruna u Stonu.

U staroj crkvi sv. Mihajla, za koju prof. Radić kaže, da je iz VIII. vijeka (*Starohrvatska Prosvjeta, predratna izdanja*), imade mnogo slika, koje je uništio požar, a opet neka je pokrilo bijeljenje crkve. U lijevoj prvoj pregradi, do bivših vrata, našao sam neki lik 1909. god., kad sam obilazio starine stonske za moju povijest poluotoka, ali radi klaka nije se moglo razabrati u gornjem dijelu, koga prikazuje slika. U ponovnom pregledanju 1920/21., prije tiskanja moje „Povijesti Pelješca“, nijesam mogao ništa detaljnijega ustanoviti, nego sam na to — a taj je onda neprestano upozoravao konservatora u Splitu, Msg. Don Frana Bulića, lani poslao mladog arheologa g. dra. Ljubu Karamaņa u Ston. On je otkrio krunu na glavi tog lika. Trebalo bi, da se umjetnim sredstvima ukloni sav klak sa slikâ, da dobijemo, koliko je moguće, tačnije slike po crkvi.

Sad je jasno, da taj lik prikazuje nekoga kralja s krunom na glavi, koji prikazuje u desnoj ruci crkvicu sv. Mihajla.

Ako je tvrdnja prof. Frana Radića opravdana, da je crkvica iz VIII. vijeka, onda su slike nastale u X. vijeku. Možda je obnovljena crkva u X. vijeku, a možda da i potječe iz X. vijeka.

Kruna na glavi znači, da lik predstavlja kralja. To nam pokazuje i cijela kraljeva figura, jer se vidi kraljevsko odijelo, plašt i obuća, te crkva u ruci, koja označuje navodno prijašnju crkvu sv. Mihajla, jer nije baš velika; a onolika je mogla biti crkva na onom prostoru u X. vijeku. Boje crkve su crvene i modre.

(Slika 5.) Slika hrvatskoga kralja u crkvi sv. Mihajla u Stonu.

Po ostalim sačuvanim primjerima srednjovjekovne ikonografije jasno je, da ova slika prikazuje okrunjena vladara (kralja), ne kneza, ili župana i kojeg sveca. A to s tim više, što je u ovoj crkvi sačuvano više likova svetaca sa svetačkim vijencima oko glave, a kod slike kralja nema ga.

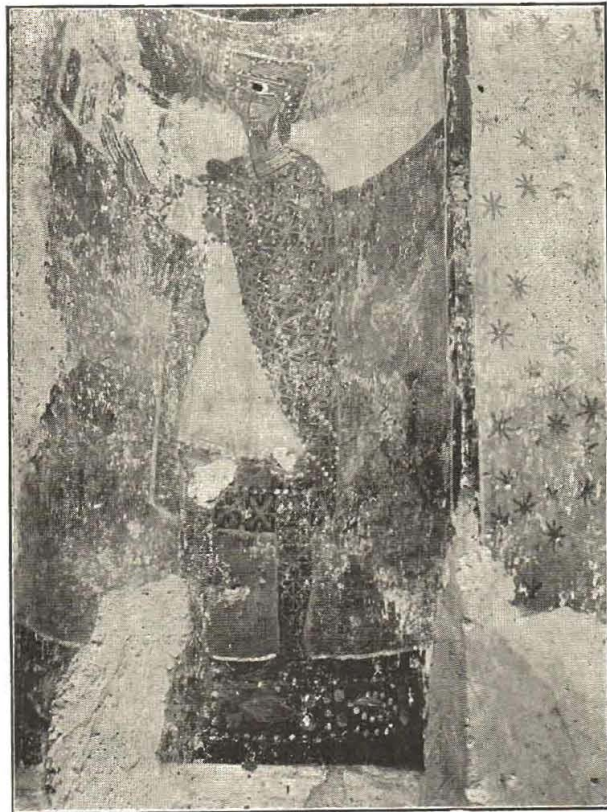
Na ovoj slici kralj stoji i prikazuje crkvu. Ne sjedi na prestolu, jer kad bi sjedio, po primjerima srednjovjekovne ikonografije, morao bi imati žezlo uza se i kuglu zemaljsku kao simbol vlasti.

Kralj prikazuje crkvu, koje je donator, koju je o svom trošku sagradio ili obnovio.

Oblik krune je franački. Ova kruna ima na vodoravnom vrhu, koji pokriva glavu, tri križa; dva na kraju, a jedan u sredini, koja se na slici dobro vide, crne boje; a na lijevoj strani kruna s uhobranom pokriva uho, dok se desna strana ne vidi. U kruni je pet dragih kamena,

i to poviše čela tri, a poviše ušiju po jedan. Vizantske krune imaju samo jedan križ na vrhu.

Kruna na kipu hrvatskoga kralja u Splitu jednaka je ovoj; i ondje su tri križa i uhobrani, samo je u Splitu više dragih kamenova¹⁾.

(Slika 6.) Detaljnija slika crkvice i krune kralja hrvatskoga u Stonu.

krune, ali obojica od papa iz Rima. Isključeno je dakle, da bi ovaj lik, zbog franačke forme krune, predstavljao ove vladare, ili kojega od njihovih nasljednika u Duklji ili Raškoj (Srbiji), jer Srbi nijesu nikad od Franaka primali kraljevsku krunu. Da bi slika predstavljala Mihajla Viševića, kneza zahumskoga, nemoguće je, jer on nije bio kralj. Knezovi i župani ne nose krunu!

¹⁾ Bareljev u splitskoj krstionici, Dr. Lj. Karaman, Split 1925. — Prof. Strzygowski, Starohrvatska umjetnost, Zagreb 1927. — Dr. Šišić, Povijest Hrvata 1925. — Don Frane Dr. Bulić, Razne radnje.

Ovo bi bila dva jedina do danas sačuvana primjerka hrvatske krune.

Kojeg hrvatskog kralja predstavlja naša slika u Stonu?

Pošto je kruna forme franačke, kako i ona u Splitu, isključeno je, da predstavlja ikojeg drugog kralja, do li hrvatskog.

Mi znamo, da su Vojislavovići bili u Duklji, kao i to, da je prvi bio kralj Mihajlo (1050—1081) i da je primio krunu od pape Grgura VII.; dalje znamo i to, da je Stjepan Prvovjenčani Nemanjić primio krunu od pape Honorija g. 1217. Stjepan Nemanjić u XIII. v. i Mihajlo Vojislavović u drugoj poli XI. v. primaju

Kruna je hrvatska, forme franačke, kao i ona u Splitu, i to baš jednaka. Stoga ova slika predstavlja samo hrvatskog jednog vladara i to u vrijeme, kad je Zahumlje spadalo pod vlast hrvatskih vladara, u najmanju ruku od 925—990 godine, u X. vijeku. U to su vrijeme vladali kraljevi Mihajlo-Tomislav (925), Trpimir II., Kresimir I., Stjepan Miroslav, Mihajlo Kresimir II. i Stjepan Držislav (969—997). God. 990. proglasi se posebno dukljansko kraljevstvo i protegne se do Neretve; time preta hrvatska državna vlast i na poluotoku Pelješcu.

Koji je od ovih hrvatskih vladara predstavljen ovom slikom? Ili Mihajlo Tomislav prvi hrvatski kralj, ili Mihajlo Kresimir II., jedan od te dvojice hrvatskih kraljeva, koji su imali krsno ime Mihajlo. Zato mi držimo, da je crkvice i slika iz X. vijeka. Da je Tomislav imao krsno ime Mihajlo, pokazuje kronika grada Barija (u južnoj Italiji), koja piše: *regi Michaeli Sclavorum*, a u ono doba u X. vijeku nije bilo drugog okrunjenog vladara kod Hr-

(Slika 7.) Hrvatska kruna u Stonu.

vata i Srba osim Tomislava, i što mu unuk (po bratu) nosi ime Mihajlo. Crkva je posvećena sv. Mihajlu, dakle u čast kralja Mihajla: ili Mihajla-Tomislava, ili Mihajla Kresimira II.

Držim, da je crkva sv. Mihajla posvećena u čast kralja Mihajla Tomislava i da ju je baš on dao sagraditi, te da slika predstavlja baš kralja Mihajla Tomislava kao donatora crkvice, i to po krunidbi. Ston je bio znamenit grad i za Rimljana (Stagnum). Imao je kršćansku biskupiju

već u VI. vijeku. Bio je municipij. Ston s poluotokom spadao je Zahumlju, a čuli smo, da je Višević bio pod vrhovništvom hrvatskih kraljeva. Kralj Mihajlo-Tomislav htio je gradnjom ove crkvice, i to u najznamenitijem onda gradu Zahumlja, u Stonu, označiti, da se njegova vlast prostire i po Zahumlju. Slava krunidbe odlijevala je diljem svega Balkana i Evrope. Hrvatska je bila za prvog kralja Mihajla-Tomislava velevlast za ono doba.

Druga je mogućnost, da slika prikazuje hrvatskoga kralja Mihajla Kresimira II., obnovitelja hrvatske države²⁾, koji je umr'o oko 969. godine. Za njegova doba Neretvanska Krajina stuče Mlečiće u neretvanskim vodama, možda baš u zalivu neretvanskom kod Stona. Pa da nije tada kralj Mihajlo Kresimir II. dao sagraditi ovu crkvicu na spomen te pobjede nad Mlečićima? Ali Neretvanci nijesu nikad imali atribute svoje posebne države, nego su bili dio hrvatskog kraljevstva, kako nije ni Zahumlje onda imalo svoju državnu neodvisnost. Ili je kralj Mihajlo Kresimir II. dao napraviti ovu crkvu, kad je pobijedio srpskog kneza Časlava u istočnoj Bosni god. 960. i kad je opet obnovio dobre veze i državopravne odnose s dalmatinskim gradovima, tematom Dalmacije, ondašnjom Dalmacijom, kad je postao obnovitelj hrvatske države?

Ja ne isključujem ni jednu ni drugu mogućnost. Ili je ovu crkvu sagradio prvi hrvatski kralj Mihajlo Tomislav ili kralj Mihajlo Kresimir II. Jedan jest, jer to proizlazi jasno iz slike krune, po ondašnjoj ikonografiji; ali sam mišljenja, da će prije biti kralj Mihajlo Tomislav u slavno doba krunidbe prvog hrvatskog kralja stim više, što je to moguće bila i želja zahumskog kneza Mihajla Viševića, da kralj tu crkvicu sagradi u Stonu na uspomenu svoje krunidbe, kao prvog hrvatskog okrunjenog kralja.

Ovaj ostatak slike hrvatskoga kralja s hrvatskom krunom u Stonu, sačuvan do danas, jedan je od najtvrdih dokaza, da je hrvatska državna vlast i suverena vlast hrvatskih kraljeva sezala i preko Neretve, o čem nisu do danas naši povjesničari pisali, jer nisu imali ova vrela, niti su znali za njih, pa ni ja isti nisam znao prije za sve ove novije dokaze, koje bih sigurno bio iznio u svojoj „Povijesti Pelješca“ god. 1922³⁾.

Dr. Zvonimir N. Bjelovučić.

²⁾ Dr. Šišić: Povijest Hrvata, 1925. Str. 437.

³⁾ Kad ministarstvo prosvjete nije htjelo popraviti onu crkvicu, dužnost je nekoga, da to učini: ili općina stonska, ili hrvatski narod sa milodarima. Treba sami da spasavamo naše starine.